

## **ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПОЕЗІЇ**

Для досягнення еквівалентного перекладу існує ряд перетворень, які дозволяють зберегти адекватність на рівні цілого тексту. Такі перетворення називають перекладацькими трансформаціями.

За визначенням, поданим у лінгвістичній енциклопедії О. Селіванової, трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для перекладу (Selivanova, 2011: 536).

Перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення з метою досягнення перекладацької еквівалентності. Це навмисні відступи від структурного та семантичного паралелізму між текстом оригіналом і текстом перекладу, які роблять текст зрозумілим серед аудиторії для якої був зроблений переклад (Perekladtski transformatsii, 2025). Т. Кияк, А. Науменко та О. Огуй зазначають, що «перекладацька трансформація реалізується в тексті перекладу за допомогою відповідних засобів, необхідних для адекватного перекладу), які допомагають зберегти риси авторського стилю при відповідному відтворенні змісту тексту перекладу» (Kyiak, Naumenko, Ohui, 2014: 494). На думку С. Максимова, перекладацькі трансформації являють собою зміни (відмінності), що спричинені лексичними або граматичними відмінностями мовних і культурних особливостей першоджерела і мови перекладу (Maksymov, 2012: 142). У нашому дослідженні притримуємося визначення, що перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення або перефразування вихідного тексту з метою досягнення конгруентності елементів цільового тексту.

Переклад поезії виділяється як окремий вид художнього перекладу. Існують численні дискусії та думки щодо того, як потрібно перекладати твори художньої літератури і кожний перекладач напрацьовує свою техніку. А. Федоровська вважає, що «Переклад поезії істотно відрізняється від перекладу прози, оскільки сама природа поетичного твору має чимало відмінностей від природи твору прозового – значно більша вага окремого слова, широке використання фонетичних засобів організації тексту, ритміко-інтонаційна своєрідність» (Fedorovska, 2013). На думку Л. Ліннік, «переклад віршів в чому нагадує їх створення», «під час перекладу віршів слід враховувати вибір слів, образність мови й метафори. Водночас перекладач має вміти передати емоції і думки поета» (Linnik, 2025).

У своєму дослідженні «Етапи роботи перекладача» В. Коптілов наводить інструкцію перекладу художнього тексту. Перше, що повинен зробити перекладач – провести різносторонній аналіз оригіналу, розглянути його семантику і стиль, тобто визначити ті мовні та художні засоби, які використовував автор для розкриття змісту. Крім того, це необхідно для того, щоб визначити місце твору для перекладу в рамках національної літератури, до

якого він відноситься. На цій стадії необхідно визначити особливості ритмічної, фонетичної, синтаксичної та інших структур оригіналу, виділити основні композиційні елементи його форми. Другий етап полягає у тому, щоб відшукати в мові перекладу і в літературній традиції цієї мови еквівалентні засоби з'єднання найважливіших рис оригіналу. Третій етап – це стадія синтезу в нове художнє ціле рис, виділених в оригіналі й трансформованих у відповідності до особливостей літературної мови перекладу та посередництвом інших конкретних умов. Четвертий етап – аналіз готового перекладу у співставленні з оригіналом з метою внесення виправлень в переклад. Цей етап є початком нового циклу роботи перекладача, оскільки за ним починається етап пошуків, а тоді – етап синтезу (Koptilov, 2002).

Лінгвісти пропонують різні класифікації перекладацьких трансформацій. Перекладознавець С. Максимов до перекладацьких трансформацій відносить лексичні та семантичні (генералізація, диференціація, конкретизація, смисловий розвиток, антонімічний переклад, компенсація та повна перестановка сегментів тексту), а також граматичні (переміщення, тобто зміна порядку слів та словосполучень, граматичні заміни, додавання та пропуски) трансформації (Maksymov, 2006: 62). Є. Бабенко, С. Амеліна та Н. Білоус узагальнюють чотири види трансформацій: 1) граматичні (морфологічні та синтаксичні); 2) лексичні / лексико-семантичні; 3) стилістичні; 4) комплексні (Babenko, Amelina, Bilous, 2020: 59).

Таким чином, думки більшості вчених щодо перекладацьких трансформацій збігаються, тому ми зупинимося на синтаксичних, семантичних та стилістичних трансформаціях, адже, як показує досвід, в перекладі для досягнення еквівалентності твору часто застосовуються комбіновані трансформації, які залежать одна від одної.

Під синтаксичними трансформаціями розуміємо зміну синтаксичних функцій слова чи словосполучення: зміна порядку слів, опущення / додавання окремих слів, об'єднання двох речень в одне, заміна дієслівних зворотів. Семантичні трансформації пов'язані з глибшими модифікаціями в плані змісту і здійснюються на основі різних причинно-наслідкових зв'язків (експліцитна передача імпліцитного і навпаки, анатомічні заміщення, конверсія). Суть стилістичних трансформацій полягає в зміні образної структури вихідного тексту (вибір лексично неадекватного слова або звороту і його заміна аналогічною стилістичною окраскою цільової мови або заміна символічного образу мови оригіналу, який не має ярко вираженої національної окраски деякими традиційними та символічними образами мови, на яку перекладають).

Звичайно, художній переклад віршованого твору вимагає від перекладача надзвичайних зусиль, адже це спричинено скрупульозною роботою над формою, що призводить до великої кількості перекладацьких трансформацій усіх рівнів. Для вивчення особливостей лексики і синтаксису поетикою досліджуються тропи і стилістичні фігури, які індивідуалізують мову, надають їй емоційного забарвлення. До найчастіше вживаних фігур належать повтори, подвоєння, анфора, градація, паралелізми, еліпси, інверсія, риторичні запитання, риторичні

звертання, епітети, гіперболи, іронія, алегорія, персоніфікація, метонімія, метафора, синекдоха, перифраза.

Аналіз як лексичних, так і синтаксичних фігур, а також різних трансформацій буде неефективним, якщо робити його ізольовано. Тому для досягнення мети, аналіз потрібно здійснювати в загальній системі мови, у співвіднесеності з ідеєю твору.

### References

1. Babenko, Ye., S. Amelina, and N. Bilous. *Aktual'ni problemy teorii i praktyky suchasnoho perekladu: Monohrafiia*. Edited by S. Amelina. Kyiv: Tsentr navchal'noi literatury, 2020.
2. Kyiak, T., A. Naumenko, and O. Ohui. *Perekladoznavstvo (nimets'ko-ukrains'kyi napriam): Pidruchnyk dlia studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv*. 3rd ed., revised and expanded. Chernivtsi: VD "Bukrek", 2014.
3. Karaban, V. *Pereklad anhliis'koi naukovoï i tekhnichnoi literatury*. Vinnytsia: Nova knyha, 2004.
4. Koptilov, V. *Teoriia i praktyka perekladu: Navchal'nyi posibnyk*. Kyiv: Yunivers, 2002.
5. Linnik, L. *Pereklad virshiv*. URL.: <https://surl.li/qndnrz>
6. Maksymov, S. *Praktychnyi kurs perekladu (anhliis'ka ta ukrains'ka movy): Navchal'nyi posibnyk*. Kyiv: Lenvit, 2012.
7. Fedorovska, A. "Osoblyvosti redahuvannia perekladu poetychnykh tvoriv v ukrains'kii movi." In *XVIII Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiia «Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretoho tysiacholittia u krainakh SND»*, 29–30 hrudnia 2013 r. URL.: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2523>
8. Maksymov, S. *Praktychnyi kurs perekladu (anhliis'ka ta ukrains'ka movy). Teoriia ta praktyka perekladats'koho analizu tekstu dlia studentiv fakultetu perekladachiv ta fakultetu zaочноho ta vechirnioho navchannia: Navchal'nyi posibnyk*. Kyiv: Lenvit, 2006.
9. *Perekladatski transformatsii*. URL.: <https://surli.cc/uykiil>
10. Selivanova, O. *Linhvistyčna encyklopediia*. Poltava: Dovkillya, Kyiv, 2011.